

POHJOISEN KESKI-SUOMEN LOMITUSPALVELUYKSIKÖ SELVITYS

Katri Viljakainen

**Opinnäytetyö
2011**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Luonnonvarainstituutti

Tekijä(t) VILJAKAINEN, Katri	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Salainen ☐ saakka	
Työn nimi Pohjoisen Keski-Suomen lomituspalveluysikköselvitys		
Koulutusohjelma Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) AUER, Jaana		
Toimeksiantaja(t) Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta hanke		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maatalous on tällä hetkellä kovan muutoksen kourissa. Koko maatalouden rakenne tulee muuttumaan radikaalisti seuraavan kymmenen vuoden kuluessa. Tämä luo mukanaan paljon haasteita kaikille toimialoille ja maatalouden harjoittajille. Tilamäärien väheneminen on tuonut uusia suuntauksia myös lomituspalveluihin. Palvelut pyritään keskittämään yhteen kuntaan, joka sitten vastaa tietyn alueen lomituspalveluista. Tällaisella keskittämällä tehdään säästöjä ja samalla myös verkostoidutaan. Suurempia monen kunnan alueella toimivia yksiköitä on luotu monin paikoin ympäri Suomea ja tavoitteena olisikin luoda koko Suomen alueelle omat lomituspalveluysiköt. Tämän selvityksen tarkoituksena on hankkia tietoa niin hallinnon tasolta, yrittäjiltä kuin lomittajiltakin siitä, millaisia lomituspalveluita he jatkossa haluavat. Kaikista tärkein tieto saadaan mielestäni kuitenkin asian omaisilta henkilöiltä. Näiden tietojen perusteella pyrin luomaan toimintaehdotusmallin, joka sopisi mahdollisesti kaikille asian omaisille tahoille.</p> <p>Tutkimuksen tärkein tietolähde oli keväällä 2009 toteutettu kysely. Kysely suunnattiin maatalousyrittäjille, lomittajille, lomatoimistoille sekä muille kunnan viranhaltijoille. Lisäksi vierailin kunnissa tekemässä haastatteluja lomituspalveluiden tämän hetkisestä tilanteesta ja tulevasta. Näiden tulosten perusteella olen tehnyt tutkielmani siitä, millainen lomituspalveluysikkö Pohjoisessa Keski-Suomessa tulisi olla vuonna 2011. Tärkeimpänä asiana uudessa toimintamallissa koettiin lomituspalveluiden jatkuminen ja niiden jatkuva saatavuus.</p> <p>Maatalousyrittäjille erittäin tärkeitä asioita ovat myös lomituksen kokonaisvaltainen toimivuus, luotettavuus, sekä tuttu lomittaja ja hänen ammattitaito.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lomitus, maatalous		
Muut tiedot		

Author(s) VILJAKAINEN, Katri	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 04052011
	Pages 33	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication ()
Title Northern Central Finland's model for the farm relief service unit		
Degree Programme Degree Programme in Agriculture and Rural Industries		
Tutor(s) AUER, Jaana		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>Agriculture is currently undergoing major changes. Its structure will change radically during the next decade and therefore create challenges to all agricultural operators and agribusinesses. From an agricultural perspective this development has many consequences, one being the decrease in the number of farms. This has, in turn, changed the organization of farm relief services. The latest trend in organizing these services has been the concentration of the implementation responsibility so that the units offering farm relief services in Finland are now fewer in number but larger in size.</p> <p>The work for creating these larger units all over Finland is currently in progress and Central Finland for example has already in part undergone this process. The reasons for this development are mostly economical, but even a desire for creating a useful network of these services has been stated.</p> <p>The main aim of this study is to find out what kind of farm relief services the people concerned really want. For this purpose I conducted a survey in the spring of 2009. I collected information from different groups of people within the farm relief service system; farmers, relief workers and administration. The survey was carried out with a questionnaire. In addition, I visited municipalities in Northern Central Finland and interviewed the appointed persons in charge of farm relief worker allocation.</p> <p>The information I collected helped me to create a model for the ideal farm relief service unit for the northern parts of Central Finland. The survey showed that people are most concerned with the continuance and future availability of farm relief services in the area. The most important things for farmers were the overall functionality and reliability of the services. Furthermore, the farmers pointed out that the relief workers should have good professional skills and the importance of the relief worker being someone the farmer is familiar with.</p>		
Keywords farm relief, farming		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

<u>1 JOHDANTO.....</u>	<u>1</u>
<u>2 POHJOISEN KESKI-SUOMEN KUNTAINFO.....</u>	<u>2</u>
<u>3 LOMITUKSEN JÄRJESTÄMINEN TILOILLA.....</u>	<u>4</u>
<u>4 KYSELYTUTKIMUS.....</u>	<u>10</u>
<u>5 YHTEENVETO JA ARVIOINTI.....</u>	<u>24</u>
<u>LÄHTEET.....</u>	<u>30</u>

KUVIOT

1 JOHDANTO

Maatalous on ollut minulle läheinen ala pienestä pitäen. Syntyminen maatilalle ja siellä kasvaminen on opettanut millaista eläminen maatilalla on. Lukio opintojen jälkeen ala kiinnosti edelleen ja aloin opiskella agrologiksi. Paria vuotta myöhemmin siirryin osakkaaksi vanhempieni maatalousyhtymään ja muutimme tilan maatalousyhtymäksi. Tuntui siis hyvin luonnolliselta valita myös opinnäytetyön aiheeksi ns. käytännön läheinen aihe, tässä tapauksessa lomitus. Keväällä 2009 sain tietoa opinnäytetyöni aiheesta ja koin sen heti omakseni. Opinnäytetyöni perustuisi Keski-Suomessa toteutettavaan lomituspalveluyksikkö- selvitykseen. Selvitys olisi osana Maitoa ja Naudanlihaa Keski-Suomesta hankkeessa. Koska tärkein osa selvitystä oli asian omaisilta saatava tieto ja mielipiteet, koimme oivallisena vaihtoehtona toteuttaa sähköposti- sekä kirjallisen kyselyn Pohjoisen Keski-Suomen alueella.

Ennen Suomen liittymistä Euroopan Unioniin olivat tilakoot Suomessa huomattavasti pienempiä kuin nykyään. 10 lehmän lypsykarjanavetta tai 20 emakon porsimis-sikala olivat tuolloin hyvin yleisiä. Tällä eläinmäärällä tultiin hyvin toimeen ja tilan työt pystyi hoitamaan oma perhe. Mikäli sairastuttiin tai tilalle tarvittiin lomittaja esimerkiksi lomalle lähtiessä, oli se suhteellisen helppoa maatalouslomatoimistoon soittamalla. Tällöin tuttu lomittaja saatiin lyhyelläkin varoitusaikalla ja hän hoiti tilan karjan.

Euroopan Unionin myötä koko maatalous koki suuren muutoksen. Tilakokojen monin kymmenkertainen kasvu on tuonut tullessaan paljon haasteita. Pienien tilojen mahdollisuudet kasvavassa kilpailussa olivat huonot, joten monet tilat lopettivat. Useimmiten toinen vaihtoehto oli laajentaa, johon ainakin monet nuoret viljelijät ryhtyivät. Tämä ei tarkoittanut ainoastaan eläinmäärän kasvua, vaan samalla myös monille peltomäärän lisäystä. Suurin osa karjalle syötettävistä rehuista tulee kuitenkin omasta tuotannosta, joten viljeltävää peltoalaa oli samalla kasvatettava. Tilojen kasvaessa myös työmäärä tiloilla nousi huimaa vauhtia.

Silloin kun tilalla tarvitaan lisätyövoimaa, astuu kuvioihin lomittaja. Lomittajan työnkuvaa kutsutaan lomittamiseksi. Useimmiten hän on maatalousalan perustutkinnon suorittanut henkilö, joka suorittaa tilalla maataloustyötä joko yksin tai yhdessä muun tilan väen kanssa työmäärästä riippuen. Lomittajan työnkuva vaihtelee tilasta riippuen. Lypsykarjatiloiilla on hyvin eri tehtävät kuin sikatiloilla. Yleensä lomittajien tulisi hallita kaikki maatalouden perustyötehtävät. Toki eri henkilöt voivat olla erikoistuneet esimerkiksi hevostallien lomituksiin tai vaikka pelkästään siipikarjatilojen lomituksiin. Työtehtävät vaihtelevat kuitenkin erittäin paljon eri tilojen ja maatalouden alojen välillä.

2 POHJOISEN KESKI-SUOMEN KUNTAINFO

2.1. Saarijärvi

Saarijärven kaupunki sijaitsee 60km:n päässä Jyväskylästä pohjoiseen 13-valtatien varressa. Kaupungissa asuu tällä hetkellä 10 665 asukasta. Pinta-alaltaan kaupunki on yhteensä 1 422 km². Maa-aluetta kokonaispinta-alasta on 1 252 km² ja sisävesipinta-alaa 170 m². Vuonna 2009 Saarijärven kaupunkiin liitettiin viereinen kunta, Pylkönmäki. Pylkönmäki on 915 asukkaan pieni maalaiskylä. Saarijärven kunta järjestää lomituksen Saarijärven, Pylkönmäen ja Kannonkosken alueella. Lomatoimistossa työskentelee joka arkipäivä johtava lomittaja ja lomasihteerit. Maataloussihteerit on myös tavattavissa arkipäivisin 5 päivänä viikossa.

2.2. Kinnula

Kinnula sijaitsee 162 km päässä Jyväskylästä ja 125 km päässä Kokkolasta. Kunnassa suu tällä hetkellä 1 852 asukasta. Pinta-alaltaan kunta on yhteensä

495,8 km². Maa-alueetta kokonaispinta-alasta on 460,9 km² ja sisävesipinta-alaa 34,9 km². Karstulan kunta järjestää lomituspalvelut Kinnulan kunnan alueella. Kinnulan kunnanvirastossa työskentelee johtava lomittaja päivittäin. Myös maataloussihteeri on tavattavissa tiettyinä ajankohtina viikosta.

2.3. Karstula

Karstula sijaitsee 100 km päässä Jyväskylästä. Kunnassa asuu tällä hetkellä 4 572 asukasta. Pinta-alaltaan kunta on yhteensä 963 km². Maa-alueetta kokonaispinta-alasta on 887 km² ja sisävesipinta-alaa 76 km². Karstulan kunta järjestää lomituspalvelut Karstulan, Kinnulan, Kivijärven ja Kyyjärven alueella. Lomatoimistossa työskentelee joka arkipäivä 2 johtavaa lomittajaa ja lomasihiteeri. Maataloustoimen asioista alueella vastaa maaseutuneuvoja.

2.4 Kyyjärvi

Kyyjärvi sijaitsee 119 km päässä Jyväskylästä ja 139 km päässä Kokkolasta. Kunnassa asuu tällä hetkellä 1 558 asukasta. Pinta-alaltaan kunta on yhteensä 470 km². Maa-alueetta kokonaispinta-alasta on 449 km² ja sisävesipinta-alaa 20 km². Kyyjärvellä johtava lomittaja on tavattavissa kerran viikossa. Maaseutuneuvoja on Kyyjärvellä tavattavissa kahtena päivänä viikosta.

2.5 Kivijärvi

Kivijärvi sijaitsee 130 km päässä Jyväskylästä ja 139 km päässä Kokkolasta. Kunnassa asuu tällä hetkellä 1 450 asukasta. Kesäisin asukasluku kasvaa

4 000 – 5 000 asukkaaseen. Pinta-alaltaan kunta on yhteensä 600 km². Maa-
aluetta kokonaispinta-alasta on 486 km² ja sisävesipinta-alaa 114 km².
Kivijärvellä johtava lomittaja on tavattavissa kerran viikossa. Karstulan alueen
maaseutuneuvoja vastaa myös Kivijärveä koskevissa asioissa.

2.6. Pihtipudas

Pihtipudas sijaitsee 137 km päässä Jyväskylästä. Kunnassa asuu tällä
hetkellä 4 700 asukasta. Pinta-alaltaan kunta on yhteensä 1 248 km². Maa-
aluetta kokonaispinta-alasta on 1 077 km² ja sisävesipinta-alaa 171 km².
Pihtiputaan lomatoimistossa työskentelee tällä hetkellä joka arkipäivä 2
johtavaa lomittajaa ja lomasihteeri. Pihtiputaalla työskentelee myös päivittäin
vastaava maaseutusihiteeri. Pihtipudas vastaa myös Viitasaaren alueella
tapahtuvasta lomituksesta. Viitasaarella työskentelee johtava lomittaja joka
arkipäivä sekä maaseutusihiteeri ja kanslisti.

3 LOMITUKSEN JÄRJESTÄMINEN TILOILLA

3.1 Lomittaja

Lomittajalla tarkoitetaan henkilöä joka hoitaa tilan karjaa tai muita maatalan
töitä silloin, kun maatilayrittäjät tarvitsevat apua työn teossa. Tällaisia tilanteita
voivat olla mm. sairastuminen, äkillinen lisätyövoiman tarve tilalla (esimerkiksi
peltotöiden aikaan keväällä) tai vuosilomien pito. Tällä hetkellä Suomessa
työskentelee kunnan alaisena lähes 5 000 vakinaista lomittajaa. Tilapäisiä
lomittajia lähes 15 000 henkilöä/vuosi.

Lomittaja toimii tilalla isäntäväen antamien ohjeiden mukaan joko yksin tai
yhdessä yrittäjien kanssa. Työn tarve ja sen määrä vaihtelee paljon eri tiloilla

ja tilanteensa riippuen. Esimerkiksi maitotiloilla lomittaja työskentelee yleensä kaksi kertaa päivässä, eli tulee aamu- sekä iltanavettaan töihin. Tilan koosta ja työtarpeesta riippuen hänelle annetaan työtehtävät. Lomittaja pitää itse tuntikirjaa, jonka tilalliset allekirjoittavat ja hyväksyvät lomitukseen päätyttyä. Tämän tuntikirjan lomittaja toimittaa työnantajalleen eli kunnalle, joka hoitaa lomittajan palkanmaksun.

Suurin osa lomittajista on kouluttautunut käymällä maatalouden perustutkinnon. Tämä tutkinto antaa valmiudet toimia ammattitaitoisena lomittajana. Monet lomittajat voivat olla myös entisiä maatalousyrittäjiä tai muuten käytännön elämän kautta ammattiin oppineita. Lomittajille järjestetään myös omia kursseja, joissa joko opetellaan perusasioita tai parannetaan jo olemassa olevaa ammattitaitoa.

Eri tiloilla lomituksen määrä ja laatu vaihtelee huomattavasti. Jotkut tilat joutuvat turvautumaan todella paljon lomittajan apuun, kun taas toisilla tiloilla lomituspalveluita käytetään todella vähän. Jopa vuosilomat saattavat jäädä joillain maatalousyrittäjillä pitämättä. Eniten lomituspalveluita käyttävät suuret tilat, joissa työmäärä on suurempi kuin pientiloilla. Nautapuolella lomitusta käytetään enemmän kuin sikataloudessa. Nautapuolella lypsykarjatiloi-
lla lomituksen tarve on suurempi kuin lihakasvattamoissa. Automatisointi ja koneellistaminen vähentävät työn määrää jonkun verran, jolloin ulkopuolista työvoimaa ei niin paljon tarvita. Hevostalouden kasvun myötä myös hevostilojen lomituspäivät ovat kasvaneet.

Jotkut tilat käyttävät itse palkkaamaansa ulkopuolista työvoimaa. Tämä on hyvin suosittua suuremmilla tai keskikokoisilla tiloilla, joissa työmäärä kasvaa pieniä tiloja suuremmaksi. Suurilla tiloilla työvoimaa voidaan tarvita vuosilomia enemmän, myös muina ajankohtina esimerkiksi sadonkorjuun aikaan. Tällöin voidaan käyttää joko lomatoimiston tarjoamaa maksullista lomitusta tai itse palkata haluamansa työvoima tilalle. Yhä useammalla suurella tilalla on töissä vakituinen työntekijä. Tiloille voi olla myös tilanne, jossa toinen puolisoista käy muualla töissä ja yhden ihmisen voimin ei suurta tilaa pysty esimerkiksi suuren investoinnin jälkeen pyörittämään. Tällöin vieraan työvoiman

palkkaaminen, mikäli se kustannuksellisesti on mahdollista, voi olla järkevä ratkaisu.

Ulkomainen työvoima on tehnyt tuloaan myös Suomeen. Monilla tiloilla työskentelee vakituisesti ulkomaalaisia työntekijöitä. Monien suurtilallisten mukaan ulkomaanmarkkinoilta on helpompaa saada tunnollista ja ammattitaitoista lomituspalvelua kuin Suomesta. Tähän vaikuttaa paljon tilalla oleva työmäärä, asumismahdollisuus ja muut sosiaaliset seikat. Monille maahanmuuttajille Suomesta saatava tulo on suurempi kuin se olisi omassa maassa samalla alalla. Lisäksi monet tilat tarjoavat työntekijöille asumismahdollisuuden sekä muut sosiaaliset edut.

Monet tilat saattavat myös palkata lisätyövoimaa pelkästään kiireisimpään aikaan, eli keväisin ja syksyisin. Sadonkorjuun aikaan voi olla hankalaa järjestää pelto- ja navettatyöt yhteen, jolloin työvoiman tarve kasvaa hetkellisesti. Kesätyöntekijät tai harjoittelijat ovat oiva apu tällaisiin kausiin, jolloin työvoimaa tarvitaan. Lisäksi kausityöntekijöiden järjestäminen tilalle on usein edullisempaa, kuin lomituspalveluiden, ennen kaikkea maksullisen lomituksen käyttäminen.

3.2 Tilojen yhteislomitus ja lomituserengas

Jotkut tilat käyttävät ns. rengaslomitusta. Lomitusrenkaalla tarkoitetaan n.4-5 tilan kokoista rinkiä, joilla työskentelevät pääsääntöisesti samat lomittajat. Tällöin voidaan mahdollistaa samojen lomittajien käyttö samoilla tiloilla. Lomittajan opettaminen uudelleen tilan tavoille jää pois, joten työmäärä helpottuu. Samalla lomien saaminen helpottuu ja niiden pitäminen onnistuu. Lomitusrenkaista on paljon positiivista kokemusta ennen kaikkea sen helppouden ja turvallisuuden kannalta. Maatalousyrittäjistä on miellyttävämpää ottaa tilalle tuttu henkilö, jonka ammattitaitoon luotetaan. Tällöin on helpompaa lähteä esimerkiksi lomamatkalle ja jättää eläimet tutun ihmisen hoidettavaksi. Suurimmalla osalle maatalousyrittäjistä on kuitenkin

erittäin tärkeää, että eläimet tulee hyvin hoidettua ja niiden kanssa työskentelee tuttu ihminen.

Suuret tilat voivat käyttää myös yhteislomittajaa, mikäli tilalla tarvitaan lisätyövoimaa usein. Esimerkiksi kahdella tilalla voi olla yksi henkilö, joka työskentelee tilojen välillä sovittuina ajankohtina. Tämä onnistuu hyvin, mikäli tilat ovat lähellä toisiaan ja työntekijällä on jopa mahdollisuus asua tilalla.

3.3 Lomituspalveluyksikkö

Lomituspalveluiden johdosta, ohjauksesta sekä valvonnasta vastaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Valtakunnallisesti lomituksen toimeenpanovastuu on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksella. (www.mela.fi). Monet kunnista hoitavat omien alueidensa lomituksen lisäksi lähialueen kuntien lomitukset. Vuonna 2009 Suomessa toimi 84 paikallisyksikköä, jotka vastasivat paikallishallinnon ja lomituspalveluiden järjestämisestä koko maassa. Maatalouseläkelaitoksen ja kuntien välillä toimii toimeksiantosopimus. Mela huolehtii jokaiselle kunnalle paikallishallinnon, joka järjestää jokaiselle paikkakunnalle tarkoituksenmukaiset lomituspalvelut. Paikallisyksikkönä voi toimia joko kunta tai Melan oma yksikkö. Jokaisessa paikallisyksikössä työskentelee vastuuhenkilö sekä tarvittava määrä työnjohto- ja toimistohenkilöstöä. Esimerkiksi Saarijärven maatalouslomatoimistossa asioivat nykyään myös Pylkönmäen kunnan lomittajat ja asukkaat. Eli Pylkönmäellä ei toimi oma maatalouslomatoimisto. Lomituksen laatuun tämä ei vaikuta, yhtäläillä toisessa kunnassa asuvat maatalousyrittäjät saavat lomituspalvelun omaan kuntaansa. Vain henkilökohtainen asiointi muuttuu toiseen kuntaan. Useamman kunnan muodostamia suurempia alueita kutsutaan paikallisyksiköksi, eli lomituspalveluyksiköksi. Lomituspalveluja haetaan asuinkunnan lomituspalveluja hoitavasta palveluyksiköstä (www.mela.fi).

Paikallisyksikössä työskentelevän vastuuhenkilön on hahmotettava suuremman alueen lomituksen tarve ja sen kokonaisuus. Hänen tulee olla

myös tietoinen lainmukaisuuden toteutumisesta ja noudattaa viranhaltijapäätösten lainmukaisuutta. Vastuhenkilö noudattaa lainsäädäntöjä tukenaan Melan lomitusopas. On myös ensisijaisen tärkeää, että paikallisyksikön johdossa työskentelevä henkilö on aidosti kiinnostunut saamastaan palautteesta ja on valmis työstämään sitä rakentavasti.

Työnjohdolla on myös suuri merkitys lomittajien työskentelyyn. Paikallisyksikön johdon tulisi vastata myös seuraavista lomittajia koskevista asioista:

lomittajien ammattitaito

turvallinen työympäristö

lomittajien jaksaminen

hyvästä työnteosta riittävä palkitseminen

hyvän yhteistyön edistäminen lomittajien ja asiakkaiden välillä

välittää oikeata tietoa lomittajalle ja asiakkaalle

ehkäisee ja selvittää osapuolien ristiriitoja

Tällä hetkellä maatalousyrittäjien lomitukset rahoitetaan Suomen valtion rahoista. Sijaisapu- ja maksullisten lomitusten maksuihin joutuvat maatalousyrittäjät itse osallistumaan, samoin kuin itse hankittuun lomitusapuun. Maatalousyrittäjän tulee olla maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) vakuutettu, jotta hän voi saada lomituspalveluita. Lisäksi tilan tulee kuulua maatalouden tuloverolain piiriin. Maatalousyrittäjä voi saada vuosilomaa, sijaisapua ja maksullista lomitusapua kunnan puolesta. Maatalousyrittäjän tulee olla päätoiminen maatalousyrittäjä saadakseen vuosiloman. Kasvinviljelytiloille on mahdollista saada sijaisapua, vaikka tilalla ei olisi kotieläimiä lainkaan. Mikäli maatalousyrittäjä on täysin

työkyvyttömyyseläkkeellä, vanhuuseläkkeellä, työttömyyseläkkeellä tai työttömyyspäivärahalla, ei hänellä ole oikeutta lomituspalveluihin.

Pääsääntöisesti maataloutta harjoittavat yrittäjät jotka pitävät kotieläimiä tilallaan, ovat oikeutettuja saamaan 26 päivää vuosilomaa vuotta kohden. Yrittäjän tulee olla MYEL- vakuutettu, kuten muidenkin lomituspalveluiden saamisen suhteen. Opiskelu tai muu maatalouden sivulla tehtävä yritystoiminta eivät poista vuosilomaoikeutta.

Mikäli maatalousyrittäjä on estynyt hoitamaan työtään väliaikaisesti, voi hän hakea sijaisapua. Tähän apuun ovat oikeutettuja myös kasvitilalliset sekä sivutoimiset maatalousyrittäjät. Sijaisapu on maksullista lomitusta ja se myönnetään lomituspalvelulain perusteiden mukaisesti. Esimerkiksi perheenjäsen voi toimia sijaispuna. Suurin osa sijaisavun tarpeesta johtuu erilaisista sairastapauksista ja sijaisavun syy on oltava tilapäinen. Tuotannon järjestelyjä varten annettu sijaisapu on tuetun maksullisen lomituksen hintaista (www.mela.fi).

Maksullista lomitusta voi käyttää vuosiloman- ja sijaisapulomituksen lisäksi. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi maatalousyrittäjän toimintaan liittyviin töihin perinteisen eläinten hoidon lisäksi. Töiden tulee kuitenkin olla lomittajan ammattitaidolle soveltuvia, eikä hänellä tule teettää vaarallisia töitä. Maatalousyrittäjä voi saada maksullista lomitusta silloin, kun vakinaisia lomittajia on vapaana. Yrittäjä voi vaihtoehtoisesti käyttää myös kunnan ulkopuolisia lomituspalveluyrittäjiä.

4 KYSELYTUTKIMUS

4.1 Kuntavierailut ja haastattelut

Lomituspalveluja koskevat muutokset eivät pelkästään kosketa maatalousyrittäjiä ja lomittajia, vaan myös muita maatalouteen sidoksissa olevia tahoja. Lomituspalveluja järjestävät lomatoimet sekä maataloustoimi on myös muutoksen alla. Rakennemuutoksen mukanaan tuomat muutokset vähentävät näiden toimialojen työpaikkoja. Koska palveluja keskitetään suuremmalta alueelta yhden kunnan toimipisteeseen, vähenee työvoiman tarve muilla kunnilla.

Tämän rakennemuutoksen vuoksi halusin myös kuulla henkilökohtaisesti näiden viranhaltijoiden mielipidettä tulevasta muutoksesta. Kuinka he kokevat tulevaisuuden ja millä mielillä muutokseen suhtaudutaan. Henkilökohtaisesti kävin haastattelemassa Pihtiputaan, Karstulan sekä Saarijärven lomatoimistoissa lomasihtereitä. Halusin myös kuulla sellaisen kunnan lomasihteerin, jossa lomituspalveluja koskeva uudistus oli jo tehty. Päädyin vierailemaan Petäjäveden sekä Hankasalmen kuntien lomatoimistoissa.

Perusasioiden lisäksi selvitin, kuinka lomitus tällä hetkellä kunnassa toimii. Keskustelimme myös mahdollisista parannuksista, joita alueella tarvittaisiin sekä myös ongelmakohtista, joita oli lähiaikoina lomitusta koskien ilmennyt. Vaikka monessa kunnassa lomituspalvelut toimivat tällä hetkellä hyvin, voi ongelmia silloin tällöin ilmetä esimerkiksi lomittajan saatavuudessa.

Perusasioiden lisäksi halusin kuulla jokaisen lomasihteerin mielipiteen tulevasta lomituspalveluyksiköstä ja kuinka heillä on mahdollisesti valmistauduttu asiaan. Mielipiteiden jakauma oli laaja ja jokaisessa kunnassa asiasta oltiin jokseenkin tietoisia. Eniten huolenaihetta tuotti epätietoisuus, pelko omasta työpaikasta sekä tulevan lomituspalveluyksikön toimivuus. Jokaisessa kunnassa minut otettiin positiivisesti tervetulleeksi, sillä tällaiseen tutkimustyöhön panostaminen kannattaa. Viranhaltijat huomasivat, että tämä on yksi keino saada oma äänensä kuuluville. Kunnissa oltiin myös

kiinnostuneita kuulemaan lisää tietoa aiheesta. Tiedon määrä oli osalla melko vähäistä, vaikka muutos tapahtuukin melko lyhyellä aikajaksolla.

Monille tällainen suuri muutos voi aiheuttaa stressiä, pelkoa ja ennen kaikkea epätietoisuus pahentaa asian käsittelyä. Monet kokivat positiivisena keskustella asiasta niin sanotusti puolueettoman henkilön kanssa, jolla ei kuitenkaan ole valtaa päättää asioista. Itsekin olen lomittajana toiminut, joten pystyin näkemään asiat myös työntekijän silmin. Lisäksi olen itse mukana maatalousyhtymässä vanhempieni kanssa, joten pystyin käsittämään maatalousyrittäjän huolen lomituksen jatkuvuudesta ja ennen kaikkea toimivuudesta.

4.2 Kyselytutkimuksen toteutus

Opinnäytetyöni tavoitteeni oli selvittää millaiset lomituspalvelut Pohjoisessa Keski-Suomessa tulisi olla Melan tekemän uudistamisen jälkeen. Millaiset palvelut vastaisivat parhaiten tilallisten, lomittajien, maaseutusihteerien, lomasihtereiden ja johtavien lomittajien tarpeita. Päädyin tekemään sähköisen kyselyn sekä osalle henkilöistä lähetin kyselyitä kirjallisena. Koska yhteystietojen saanti oli melko hankalaa, olihan kyseessä koko Pohjoinen Keski-Suomi, päädyin lähettämään osan kyselyistä suoraan paikallisiin lomatoimistoihin. Näistä viranhaltijat jakoivat kaavakkeita tilallisille sekä lomittajille. Muita vaihtoehtoja kyselyn toteuttamiseen olisi ollut mm. puhelinkysely, mutta aiheen ollessa melko arka monellekin osapuolelle päädyin tekemään sähköisen sekä kirjallisen kyselyn. Näin sain parhaat mahdolliset vastaukset työtäni ajatellen. Mukaan kyselyyn laitoin valmiiksi maksetut palautuskuoret ja saatekirjeen.

Opinnäytetyön aiheen minulle keksi Hanna Kaihlajärvi, joka oli mukana Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta hankkeessa. Heille oli pyyntö tehdä tutkimustyyppinen hanke Pohjoisen Keski-Suomen lomituspalveluista, joten aihe sopisi myös opinnäytetyöksi. Työhön oleellisena osana kuului myös

Melalle lähetettävä versio omasta ehdotuksestani siitä, millaisia palveluita Pohjoisen Keski-Suomen alueella tarvitaan jatkossa lomituspalveluissa. Minun tuli pitää myös luento Kannonkosken Piispalassa järjestettävässä Pohjoisen Keski-Suomen tulevaisuusseminaarissa aiheesta ja kyselystä saamistani tuloksista.

Työn aiheen hyväksymisen sekä tutkimussuunnitelman tekemisen jälkeen aloimme suunnitella työn etenemistä yhdessä Hanna Kaihlajärven, Susanna Lahnamäen sekä Sanna Hämäläisen kanssa. Susanna ja Sanna työskentelevät myös Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta hankkeessa. Alustavaa kyselykaavaketta testasimme vastaamalla kyselyyn itse sekä testaamalla sitä muutamalla tilallisella. Kaikilta hankkeessa mukana olleilta sain hyviä korjaus- ja parannusehdotuksia. Sähköisen kyselyn tein Jamk:in Digium- palvelun avulla. Lopullisen kaavakkeen lähetin osalle vastaajista sähköisesti sekä kuntien lomatoimistoihin ja maaseutuslaitoksille. Kysely koostuu muutamasta monivalintakysymyksestä sekä avoimista kysymyksistä. Lopullinen versio kyselystä liitteenä (liite 2).

Opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaan en ollut laittanut tavoitetta vastaajien lukumäärälle. Vastaajien määrä ylitti kuitenkin kaikki odotukseni, sillä n.60 %:iin lähettämistäni sähköposteista sekä kirjallisista kyselyistä sain vastauksen. Kyselykirjeitä ja sähköposteja lähetin molempia n. 100 kpl. Tämän tyyppisessä kyselytutkimuksessa on aina tärkeää saada paljon aineistoa, jotta tutkimuksen tulos olisi luotettava ja siitä saisi paljon aineistoa työhön. Jyväskylän ammattikorkeakoulu kustansi kyselyyn tarvittavat materiaalit, kuten papereiden tulostus, värilliset tulosteet (saatekirje), kirjekuoret sekä postikulut. Kyselyyn en laittanut mitään houkutinta tai palkintoa. Arvelin aiheen olevan monia kiinnostava ja koskettava, joten asianomaiset haluavat antaa oman mielipiteensä esille. Kysely täytettiin nimettömänä.

Pohjoisen Keski-Suomen tulevaisuusseminaari järjestettiin 4.5.2009 Kannonkosken Piispalassa. Käytössämme oli kokoustila, joka oli varattu koko päivälle. Minun lisäksi tilaisuudessa puhuivat mm. maatalousyrittäjät, kotieläinasiainmies Jukka Rantala ja kansanedustaja Anne Kalmari. Omassa

puheenvuorossani esittelin aluksi itseni sekä opinnäytetyöni. Kerroin myös tulevasta muutoksesta lomituspalveluissa. Tämän jälkeen puhuin tekemästani kyselytutkimuksesta ja sen tuloksista. Monille kuulijoille asia oli täysin uusi joten he eivät olleet edes tietoisia tulevasta muutoksesta lomituspalveluja koskien. Suurin osa kuulijoista oli kuitenkin vaisuja asian suhteen eivätkä he juurikaan esittäneet kysymyksiä. Osittain tämä selittyy sillä, että asian suhteen ollaan kovin varautuneita eikä ihmisillä ole vielä tietoa tulevasta.

Kyselyn toteuttaminen sähköisesti oli melko vaivatonta. Ainut ongelma muodostui yhteystietojen eli sähköpostiosoitteiden saatavuudesta. Monet tahot eivät olleet valmiita luovuttamaan yhteystietoja omasta järjestelmästä tai se olisi ollut laitonta. Saimme kuitenkin yhdessä Hanna Kaihlajärven kanssa kerättyä riittävästi osoitteistoa. Lähetin kyselyn sähköisesti myös lomatoimistoihin ja maataloussihteereille. Postitse lähetin kyselyn lomatoimistoihin ja maataloussihteereille, josta he sitten jakoivat kyselyä eteenpäin. Tämä tuotti enemmän työtä, sillä minun tuli tarkoin miettiä, kuinka paljon mihinkin kunnan alueelle kyselyitä tarvitaan. Lähetettyjen kyselyiden määrän kirjasin ylös ja lähetin suuressa kirjekuoressa saatekirjeet, kyselykaavakkeen sekä palautuskuoret kuntiin. Kopioiminen, kyselyiden kuorittaminen ja lähettäminen olivat myös melko työlästä. Vaikka laitoin kyselylle aikarajan vastaamisen suhteen, saapui vastauskirjeitä vielä tämänkin jälkeen. Sähköinen kysely sulkeutui vastausajan umpeuduttua, joten sen käyttö oli huomattavasti helpompaa. Lisäksi sähköiset vastaukset saapuivat muutenkin nopeammin, mikä viestii myös tietotekniikan käytön lisääntymisestä.

4.3 Kyselytutkimuksen arviointi ja käsittely

Aloitin kyselyiden vastausten tutkimisen saman tien kun vastauksia alkoi tulla. Kirjallisten vastausten tulokset kirjasin Digium-ohjelmaan, jonka avulla tein kyselykaavakkeen alun perin. Vastaajien suuri määrä yllätti minut positiivisesti. Ennen kaikkea sähköisiin kyselyihin oli vastattu huolellisesti ja

asiaa oli mietitty tarkkaan. Kirjallisissa kyselyissä oli puutteita ennen kaikkea avoimissa kysymyksissä. Tämä selittyy suurelta osin sillä, että monet tilalliset ja lomittajat ovat vastanneet kysymyksiin maataloustoimistossa tai maataloussihteerin luona. Tässä tilanteessa aikaa vastaamiseen ei välttämättä ole juuri ollut ja keskittyminen vastaamiseen voi olla heikkoa. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin vastannut kaikkiin kysymyksiin eikä tyhjiä kohtia ollut kuin muutamassa vastauksessa.

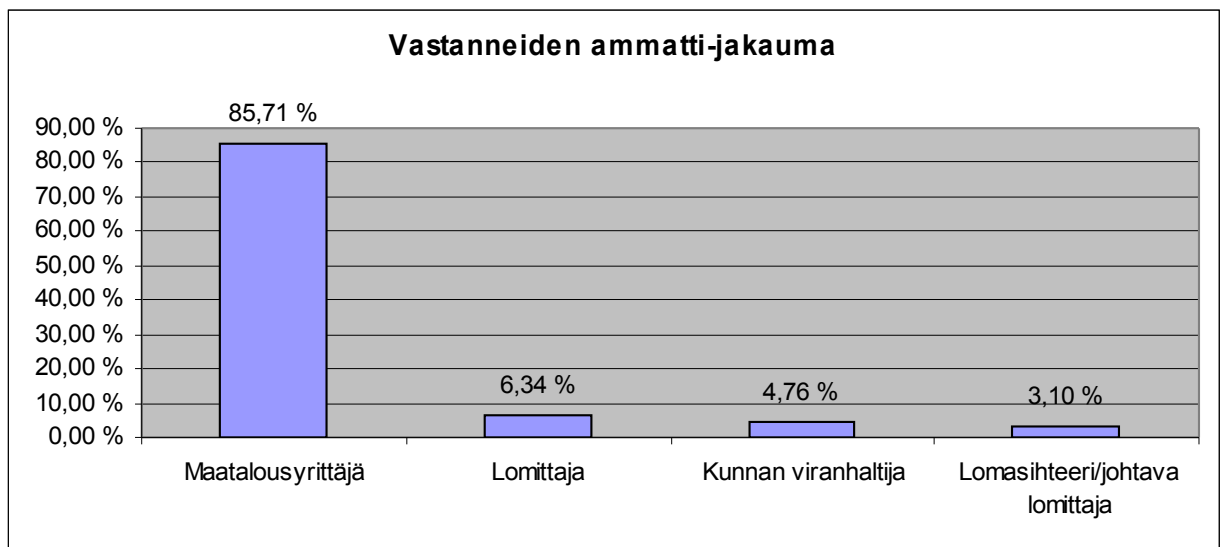
4.4 Kyselytutkimuksen tulokset

Lomituspalveluyksikkö- kyselyn ensimmäisessä vaiheessa käsiteltiin vastaajien taustatietoja. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajan ammattia, koulutustaustaa ja ikää. Näin ollen sain tietoa vastaajien taustoista ja profiilista. Taustatiedot vaikuttavat hyvin paljon kyselyn luotettavuuteen. Perustiedoilla on myös merkitystä siihen, millaisia lomituspalveluita minkin ikäluokan henkilöt haluavat ja kuinka paljon he ovat valmiita käyttämään esimerkiksi sähköisiä palveluita.

Taustatieto-osion jälkeen kyselyssä tiedusteltiin vastaajien käyttämiä sähköisiä tiedonkulkuvälineitä (esimerkiksi internet ja sähköposti) sekä sitä, millaisia tiedonkulkuvälineitä he olisivat valmiita käyttämään. Nämä kysymykset valitsin, sillä halusin selvittää ihmisten mielenkiinnon sähköisiin palveluihin. Tulevaisuudessa kuitenkin suurin osa asioinnista hoidetaan sähköisesti, mm. lomituspäivien suunnittelu (lomat), lomittajien tuntilistat sekä lomittajien mobiilijärjestelmä. Näissä kysymyksissä vastaaja pystyi valitsemaan monta vaihtoehtoa, sillä suurin osa oli käyttänyt useampaa kuin yhtä sähköistä järjestelmää.

Vastaajien ammatti

Ensimmäisenä kysymyksenä tiedustelin vastaajien ammattia. Tätä pidin huomattavasti tärkeämpänä kuin sukupuolen kysymistä, sillä näin sain parhaiten tietoa siitä, millainen käsitys eri ammatin haltijoilla oli lomituspalveluista. Vaihtoehtoina kysymyksessä olivat: maatalousyrittäjä, maatalouslomittaja, kunnan viranhaltija, lomasihteeri/johtava lomittaja ja jokin muu, mikä. Kaikissa kyselykaavakkeissa oli vastattu tähän kysymykseen. Maatalousyrittäjiä oli vastaajista eniten, 85,7 %, sillä suurin osa kyselyistä meni maatalousyrittäjille (Kuvio 1.). Lomittajia vastaajista oli 6,4 %. Toivoin lomittajien määrän olevan suurempi, mutta alhainen vastaajamäärä selittyy osittain lomittajien vähäisenä asiointina lomatoimistossa. Lomittajien sähköpostiosoitteita oli myös hankala saada tai moni ei omistanut sellaista. Kunnan viranhaltijoita oli vastaajista 4,8 %, mikä oli suurin piirtein saman verran kuin olin odottanut. Melkein jokaisesta kunnasta sain vastaukset viranhaltijoilta. Tämä osoitti aitoa kiinnostusta asiaa kohtaan sekä palveluiden jatkumisen halukkuutta omassa kunnassa. Lomasihteereitä ja johtavia lomittajia oli vastaajista 3,10 %. Maaseututoimiston ja lomatoimiston henkilöt oli myös helposti tavoitettavissa sähköpostilla, jolloin kyselyyn oli helppo osallistua.

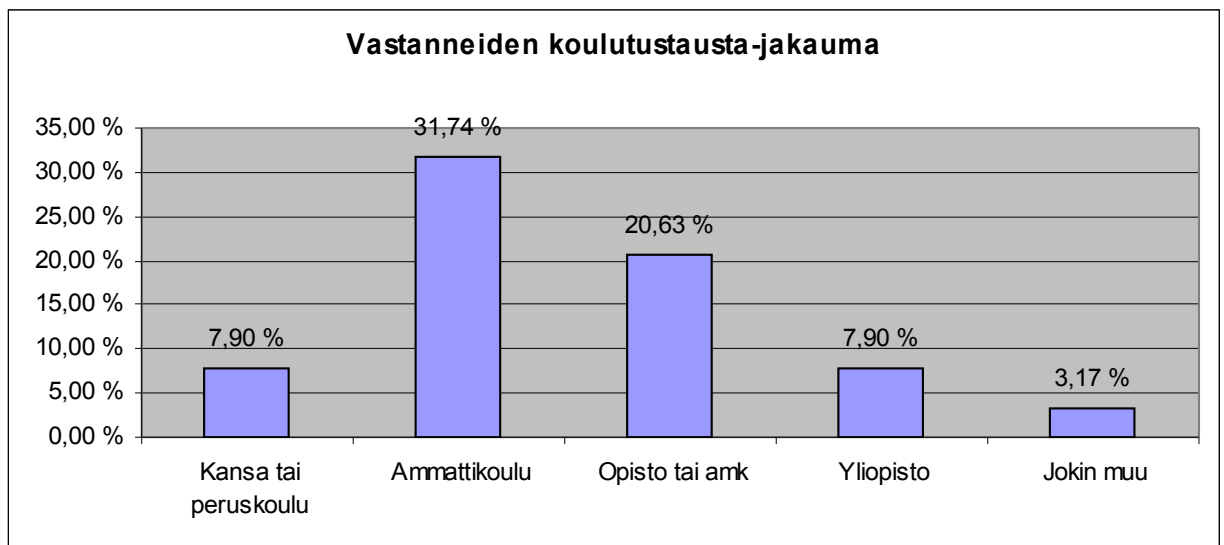
KUVIO1. Vastanneiden ammatti-jakauma.

Vastaajien koulutustausta

Toisena kohtana kyselyssä tiedustelin vastaajien koulutustaustaa.

Koulutuksella ei sinänsä ole merkitystä lomituspalveluiden käyttöön ja niiden toimivuuteen. Oli kuitenkin mielenkiintoista nähdä, kuinka paljon vastaajista on kouluttautuneita ja miten se vaikuttaa halukkuuteen käyttää sähköisiä palveluita lomitusta koskien. Halusin myös selvittää mm. maatalousyrittäjien koulutustaustat, sillä niistä ei ole juurikaan aiempaa tutkimusta tehty.

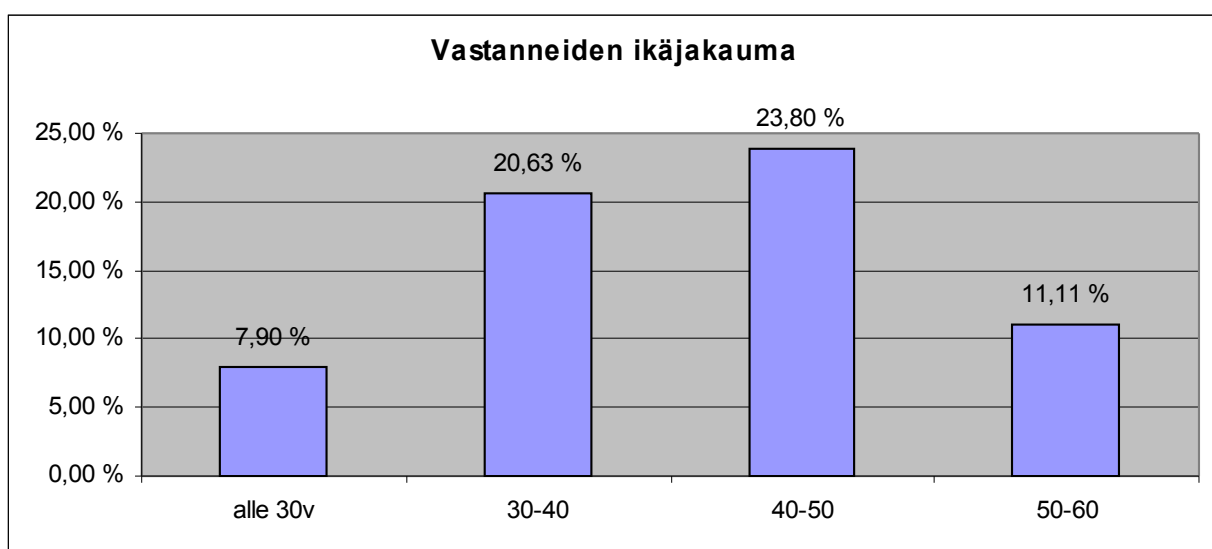
Koulutustaustajakauman tulokset yllättivät minut positiivisesti. Vastaajat olivat paljon pidemmälle kouluttautuneita kuin olin odottanut. 7,9 % vastaajista oli opiskellut kansa- tai peruskoulussa. 31,7 % oli käynyt ammattikoulun. Jopa 20,6 % vastaajista oli käynyt opiston tai ammattikorkeakoulun. Laitoin vastausvaihtoehdoksi opiston, sillä tiesin monen alalla olevan käyneen tuon tutkinnon. Nykyään opisto- nimityksellä olevaa maatalousalan koulutusta ei ole. 7,9 % vastaajista oli käynyt yliopiston, mikä yllätti myös suuresti. Yliopistossa on kuitenkin melko vähän tarjolla alan koulutusta, joten prosenttimäärän suuruus vastanneista oli yllättävä. Jonkin muun koulutuksen oli käynyt vastanneista 3,2 %. Suurin osa oli opiskellut lomittajan tutkinnon kurssin kautta.

KUVIO 2. Vastanneiden koulutustausta-jakauma.

Vastanneiden ikäjakauma

Seuraavassa monivalintakysymyksessä tiedustelin vastaajien ikää. Tämän päivän maatalousyrittäjistä suurin osa on yli 40-vuotiaita, mutta oli positiivista huomata että myös muista ikäryhmistä tuli vastauksia. Vastanneista 23,8 % oli 40-50-vuotiaita, niin kuin suurin osa maatalousyrittäjistä ja kunnan viranhaltijoista on. Vastaajista 20,6 % oli 30- 40-vuotiaita, mikä yllätti positiivisesti. Tämä selittyy myös näiden ikäryhmien aktiivisuudesta myös sähköisiä palveluita kohtaan. Suurin osa tämän ikäluokan vastauksista tuli sähköisesti.

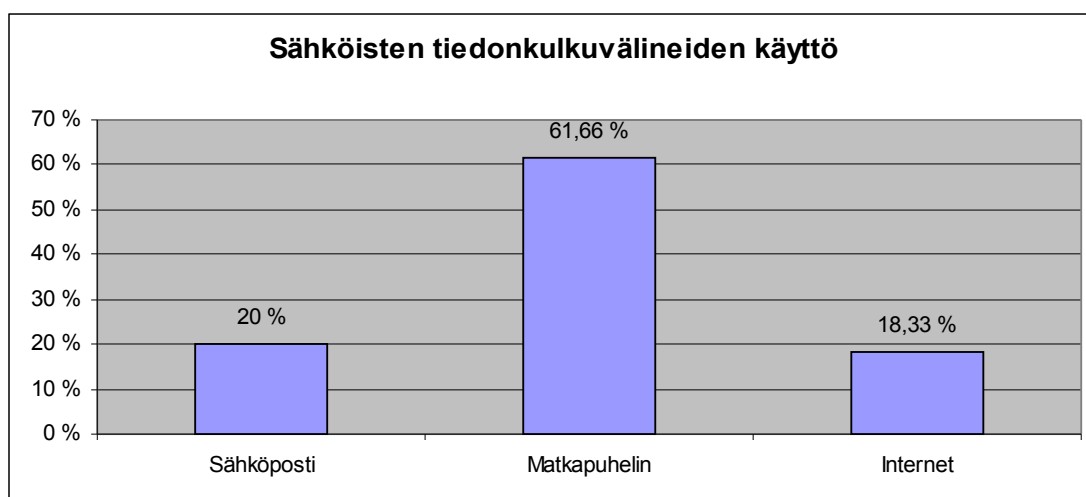
KUVIO 3. Vastanneiden ikäjakauma

Sähköisten tiedonkulkuvälineiden käyttö

Seuraava kysymys tutkimuksessa oli ”Mitä sähköisiä tiedonkulkuvälineitä olette käyttäneet lomituspalveluiden yhteydessä?”. Vastausvaihtoehtoina olivat: Sähköposti, matkapuhelin, Internet (esim. Lomitusnetti) ja jokin muu, mikä. Tällä kysymyksellä oli tarkoitus selvittää ihmisten aktiivisuutta sähköisten tiedonkulkuvälineiden käytön suhteen. Jatkossa suurin osa lomituspalveluita koskevissa asioissa on kuitenkin saatavilla myös sähköisesti, mikä vähentää henkilökohtaista asiointia lomatoimistossa. Tällä pystytään

säästämään myös aikaa, mikäli sähköiset palvelut ovat helppoja ja niiden käyttöön opastetaan myös tekniikkaan kokemattomat henkilöt.

Kysymyksen vastaukset yllättivät jälleen positiivisesti. Suurin osa, 61,7 % vastanneista oli käyttänyt asioidessaan matkapuhelinta. Tämä osoittaa, että suurin osa lomituspalveluita koskevista asioista hoidetaan edelleen puhelimen välityksellä ja itse lomatoimistossa asiointi on melko vähäistä. Jopa 20 % vastaajista oli käyttänyt asiointiinsa sähköpostia. Sähköpostin käyttö on nopea, edullinen ja tänä päivänä hyvin yleinen tapa kommunikoida. Asiat saadaan selvitettyä lyhyellä aikavälillä ja jopa asiapapereita voidaan lähettää sähköpostitse. Internetiä oli käyttänyt myös yllättävän moni, 18,3 % vastaajista. Internetin avulla voidaan käyttää mm. Lomitusnettiä.

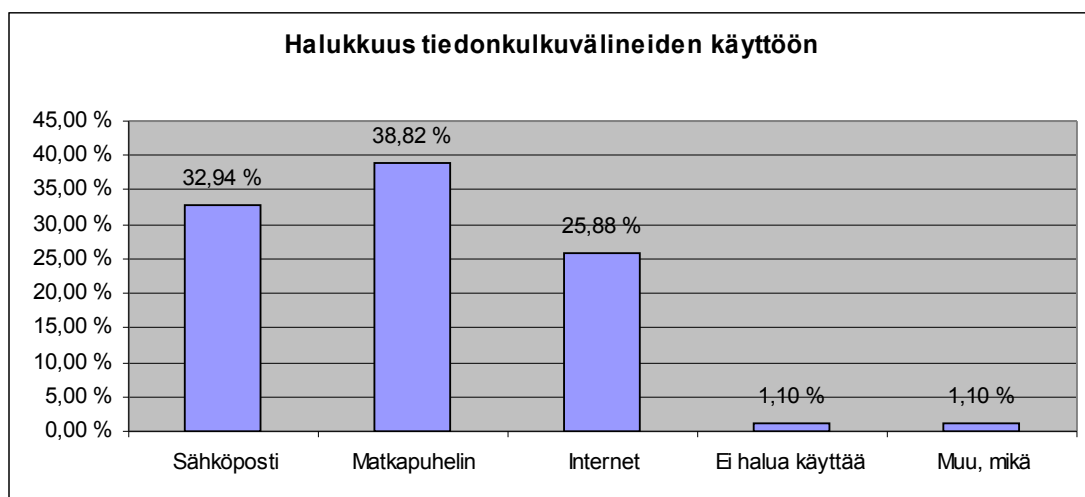

KUVIO 4. Sähköisten tiedonkulkuvälineiden käyttö.

Sähköisten tiedonkulkuvälineiden käyttö

Toiseksi viimeinen monivalintakysymys oli ”Mitä sähköisiä tiedonkulkuvälineitä olisitte valmiita käyttämään?”. Tällä kysymyksellä tiedusteltiin ihmisten valmiuksia käyttämään sähköisiä tiedonkulkuvälineitä. Tämä aihe jakaa paljon mielipiteitä, sillä monet ovat valmiita kokeilemaan uutta tekniikkaa ja

tiedonkulkuvälineitä. Toisille taas näiden asioiden opettelu ja käyttö voi tuottaa vaikeuksia, mikäli aiempaa kokemusta ei ole. Toisaalta tämä voi olla turha ennakkoluulo järjestelmien käytön vaikeudesta tai negatiivisesta ajattelutavasta uusia asioita kohtaan. Kysymyksen vastaukset osoittautuivat kuitenkin positiivisiksi, sillä suurin osa vastaajista oli valmiita käyttämään sähköisiä tiedonkulkuvälineitä tulevaisuudessa. 32,9 % olisi valmiita käyttämään sähköpostia, koska sen koetaan olevan nopea yhteydenpitoväline. Vastaajista 38,8 % olisi valmis käyttämään matkapuhelinta. Tämän määrän ajattelin olevan suurempi, sillä aiemmassa kysymyksessä yli 60 % oli käyttänyt matkapuhelinta. Kysymyksessä sai kuitenkin valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. Internetin käyttöä olisi valmis kokeilemaan 25,9 %. Tämä luku yllätti myös suuresti, sillä esimerkiksi Lomitusnetti on ollut vasta melko vähän aikaa käytössä eikä se ole monellekaan tuttu palvelu. Ainoastaan 1,1 % vastaajista ei olisi halukas käyttämään mitään sähköisiä tiedonkulkuvälineitä, vaan haluaisi asioida ainoastaan henkilökohtaisesti lomatoimistossa.

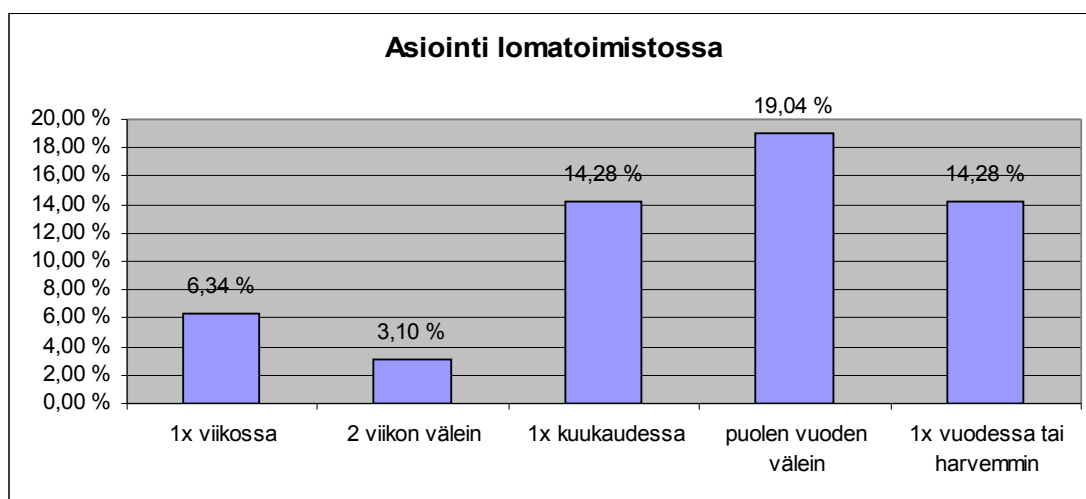
KUVIO 5. Halukkuus tiedonkulkuvälineiden käyttöön.

Viimeinen monivalintakysymys oli: ”Kuinka usein asioitte henkilökohtaisesti lomatoimistossa?”. Vastausvaihtoehtoina olivat: 1x viikossa, kahden viikon

välein, 1x kuukaudessa, puolen vuoden välein ja 1x vuodessa tai harvemmin. Tästä monivalintakysymyksestä puuttui vaihtoehto 5x viikossa, mikä olisi ollut tarpeellinen lomatoimistossa tai maaseutuvirastossa työskenteleville.

Toisaalta tämä olisi saattanut antaa vääristyneen kuva siitä, että esimerkiksi tilalliset käyttäisivät lomatoimiston palveluita viitenä päivänä viikossa.

Kysymyksen tärkein tarkoitus oli siis selvittää henkilökohtaisen asioinnin tarve lomatoimistossa. Lomituspalveluiden uudistuksen myötä monissa kunnissa päivittäiset palvelut vähenevät jopa yhteen päivään viikossa, joten oli tärkeää selvittää riittääkö tällainen palvelujen määrä. Vaikka monet halusivat lomatoimiston palveluiden säilyvän omassa kunnassa viitenä päivänä viikossa, oli asioinnin tarve huomattavasti vähäisempi. Kerran viikossa lomatoimistossa asioivia oli vain 6,3 % ja kahden viikon välein 3,1 %. Kerran kuukaudessa lomatoimistossa asioi 14,3 % vastaajista. Suurin osa, eli 19 % vastaajista asioi lomatoimistossa puolen vuoden välein. Tällöin sovitaan mm. loma-ajankohdat ja muut tärkeät lomitusta koskevat asiat. Jopa 14,3 % vastaajista kertoi käyvänsä lomatoimistossa kerran vuodessa tai harvemmin. Nämä tulokset osoittavat, että lomatoimiston palveluita voitaisiin vähentää yhteen kertaan viikossa monissa kunnissa.

KUVIO 6. Asiointi lomatoimistossa

Kyselytutkimuksen avoimet kysymykset

Seuraavassa kohdassa käsittelen avoimia kysymyksiä ja niiden tuloksia. Avoimet kysymykset koin tärkeänä, sillä näissä kysymyksissä vastaaja voi tuoda mielipiteensä täysin julki. Aihe on kuitenkin monille tärkeä ja siitä riittää varmasti paljon mielipiteitä. Lisäksi olisi ollut melko vaikeaa muotoilla seuraavat kysymykset monivalintakysymyksistä, minkä vuoksi olen laittanut ne avoimiksi. Kysymyksiä oli neljä:

”Missä tilanteissa asioitte henkilökohtaisesti lomatoimistossa? Asioitteko lomasihteerin vai johtavan lomittajan kanssa?”

”Mikä ei mielestänne tällä hetkellä toimi lomitusta koskevissa asioissa ja miksi?”

”Mistä tämän hetkisistä toimintatavoista ette haluaisi luopua lomitusta koskien?”

”Mitä odotatte suuremmalta lomituspalveluyksiköltä jos/kun Pohjoisessa Keski-Suomessa on jäljellä vain yksi yksikkö? Omat ehdotukset ym. Sana on vapaa!”

Ensimmäiseen kysymykseen ”Missä tilanteissa asioitte henkilökohtaisesti lomatoimistossa? Asioitteko lomasihteerin vai johtavan lomittajan kanssa?” tuli hyvin pitkälti melko samantyyllisiä vastauksia. Suurin osa, 65 % vastaajista asioi kuitenkin useammin johtavan lomittajan, kuin lomasihteerin kanssa. Johtava lomittaja koettiin läheisemmäksi ja tutummaksi henkilöksi kuin lomasihteeriksi. Eniten henkilökohtaisesti lomatoimistoissa asioivat lomittajat, jotka jättävät tunti- ja työvuo- rolistat sekä sairauslomalaput lomatoimistoon henkilökohtaisesti. Jopa 32 % vastaajista koki tärkeänä sopia vuosilomia paikan päällä lomatoimistossa. Monet asioivat samalla käynnillä myös maataloustoimistossa. 7 % vastaajista kertoi myös käyvänsä lomarenkaan kokouksessa 4-5 kertaa vuodessa lomatoimistossa. Ainoastaan pari prosenttia vastaajista kertoi, ettei tarvitse lomatoimiston palveluita lainkaan.

Eniten siis lomatoimiston palveluita tarvitaan lomapäiviä sovittaessa sekä lomittajien kanssakäymisessä lomatoimiston työntekijöiden kanssa (ennen kaikkea johtavan lomittajan kanssa). Sähköisten tiedonkulkuvälineiden käyttö on kuitenkin lisääntymässä ja suurin osa vastaajista oli valmiina käyttämään näitä palveluita. Joten esimerkiksi lomittajien työvuorot, työvuorolistat ja sairauslomat voidaan jatkossa hoitaa Lomitusnetin tai mobiilijärjestelmän kautta.

Seuraava avoin kysymys oli ”Mikä ei mielestänne tällä hetkellä toimi lomitusta koskevilla asioilla ja miksi?”. Monet vastaajista olivat laittaneet vastauksiinsa myös paikkakunnat ja nimenneet viranhaltijoita. En halunnut kuitenkaan tuoda näitä julki yksityisyyden säilyttämisen vuoksi. Kyselyn tarkoituksena ei ole kuitenkaan nimetä kuntia, joissa lomitusta ei toimi tai toimii, vaan käsitellä asioita kokonaisuutena. Kokonaisuuden hahmottaminen on tärkeää, jotta tulevaisuuden suuremmissa lomituspalveluyksiköissä voidaan ottaa huomioon tämän hetkiset heikkoudet ja parantamisen aiheet. Tärkeää on myös pyrkiä säilyttämään ne asiat, jotka lomituksessa tällä hetkellä toimivat ja mistä toimintatavoista ei haluta luopua.

57 % vastaajista kertoi sairauslomissa, vuosilomissa ja pariskuntien yhtäaikaissa lomissa olevan ongelmia. Monilla jää sairauslomat pitämättä ja yrittäjä saattaa joutua menemään sairaana navettaan. Myös vuosilomat ovat monella jääneet pitämättä, koska lomittajaa ei ole saanut. Luin vastauksia melko neutraalilla asenteella, sillä osalla tilallisista lomat voivat jäädä pitämättä omaan aikaansaamattomuuden vuoksi. Lomituspalveluita käyttäessä olisi hyvä suunnitella lomat hyvissä ajoin etukäteen, koska tiedetään lomittajien työvoimapula ja tiukat aikataulut. Lomittajien työvoimapulaa (vastaajista 34 %) pidettiin myös yleisenä ongelmana. Myös lomittajien ammattitaidoissa oli puutteita. Osassa vastauksista tulikin ilmi, että lomittajille sekä tilallisille tulisi järjestää enemmän koulutusta. 5 % vastauksista mainittiin myös työssä jaksaminen tilallisilla sekä lomittajilla. Mikäli riittävästi lomaa ei ole saatavilla, vaikuttaa se heikentävästi työssä jaksamiseen. Eläinten hoito on kuitenkin pakosti suoritettava päivittäin, vaikka lomittajaa ei saisikaan. Eläin ei pysty olemaan syömättä tai lypsämättä vaikka tilallinen olisikin sairaana. Työssä jaksaminen ei ole pelkkä tilallisten ongelma, myös

lomittajien työssä jaksaminen saattaa monilla (3 % vastaajista) tuottaa ongelmia. Pitkät työmatkat, jatkuva tilojen eli työnantajien vaihtuminen ja muutenkin fyysisesti raskas työ voi kuluttaa voimavaroja. Eräissä vastauksessa kerrotaan lomittajan tehneen jopa 2 vuotta putkeen lomituksia olematta pidemmällä vapaalla yhtään kertaa.

Pari prosenttia vastaajista oli täysin tyytyväinen tämän hetkisiin lomituspalveluihin. Sama määrä vastaajista oli sitä mieltä, ettei lomituksessa toimi tällä hetkellä mikään. Näissä vastauksissa ei tarkemmin kerrottu, mikä lomituksessa ei tarkalleen ottaen toimi, joten vastauksista ei juurikaan ollut hyötyä tutkimus mielessä.

Kolmas avoin kysymys oli: "Mistä tämän hetkisistä toimintatavoista ette haluaisi luopua lomitusta koskien?". 45 % vastaajista ei haluaisi luopua omasta lomittajasta tai lomituserenkaasta. Oma lomittaja tuntee tilan, eläimet ja toimintatavat. Lomittajalla on kuitenkin tärkeä osuus tilan tuotoksen kannalta ja näin ollen ammattitaitoinen lomittaja on arvokas. Lomituserenkaat koetaan hyödyllisiksi, sillä lomarenkaan kautta on helpompi saada tilallensa lomittaja. Tällöin lomat voidaan helposti sopia etukäteen ja niiden toteutuminen on todennäköisempi. Lomarenkaassa toimii yleensä muutama lomittaja, mikä on aina hyvä tilojen kannalta. Tällöin vältetään jatkuvalta kouluttamiselta ja tuotosten laskuilta, sillä jatkuva lomittajan vaihtuminen saattaa vaikuttaa olennaisesti eläinten tuottavuuteen. 21 % vastaajista ei haluaisi luopua maksullisesta lomituksesta, sillä koetaan tarpeelliseksi saada myös muita kuin vuosilomia. Esimerkiksi yllättäviin menoihin voi ratkaisuna olla maksullinen lomitus. 38 % haluaisi säilyttää oman kunnan palvelut. Omasta kunnasta tulisi löytyä ainakin johtava lomittaja sekä lomatoimisto. Mikäli palvelua ei ole saatavilla kaikkina arkipäivinä, tulisi sen jatkuvuus taata ainakin kerran viikossa vastausten perusteella.

Viimeinen avoin kysymys oli: " Mitä odotatte suuremmalta lomituspalveluyksiköltä jos/kun koko Pohjoisessa Keski-Suomessa on jäljellä vain yksi yksikkö? Omat ehdotukset ym. Sana on vapaa!". Tämän kysymyksen koin kaikista haasteellisimmaksi, sillä tiesin aiheen herättävän

paljon mielipiteitä niin positiivisia kuin negatiivisiakin. Ja nimettömissä kyselyissä mielipiteitä on aina helppo jakaa, etenkin kuin sana oli vapaa. Jopa 37 % vastaajista odotti suurelta yksiköltä mm. kaaosta, kauhua, huonoa palvelua, lomituspalveluiden heikentymistä ym. Tällaiset vastaukset ovat ymmärrettäviä, etenkin kun aiheesta ei ole juurikaan informoitu paikallistasolla. Etenkin tilallisille tulisi kertoa muiden yksiköiden toimivuudesta ja palveluiden säilymisestä paikallisyksikkö muutoksesta huolimatta. 39 % vastaajista oli kuitenkin positiivisella asenteella mukana ja toivoivat paikallisyksiköltä mm. joustavuutta, toimivuutta, hyviä palveluja ja huolellista työnsuunnittelua. Palvelujen halutaan myös edelleen säilyvän omassa kunnassa (42 %). Samat lomittajat ja lomituspaikat haluttaisiin edelleen säilyttää (61 %) sekä omat lomitusrenkaat. Muita tärkeitä huomioitavia asioita olivat lomittajien ammattitaito, jota tulisi mahdollisuuksien mukaan kehittää ja ennen kaikkea tiloilla tulisi opastaa lomittajat tilan käytäntöihin. Myös paikallistuntemus koettiin tärkeänä niin lomittajilta kuin lomatoimiston työntekijöiltäkin (28 %). Monet lomittajat sekä tilalliset olivat myös huomioineet lomittajien pitkät työmatkat ja niiden toivottiin pysyvän tulevaisuudessa kohtuuden rajoissa. Suurin pelko lomittajilla on matkojen pidentyminen, sillä Pohjoinen Keski-Suomi käsittää suuren alueen.

5 YHTEENVETO JA ARVIOINTI

Koska työlläni hain vastausta siihen, millainen Pohjoisen Keski-Suomen lomituspalveluyksikön tulisi olla, nostan seuraavassa tekstissä esille tärkeimmät asiat, joita lomituspalveluyksikköä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon. Asiat perustuvat tekemääni kyselytutkimukseen, sen tuloksiin ja vastauksiin. Arvioinnissa yritän ottaa mahdollisimman monen osapuolen edut huomioon, jättämättä ketään ulkopuolella.

Vastanneista yli 85 % oli maatalousyrittäjiä, joten vastaukset olivat hyvin pitkälle tilallisten etuja ajavia. Oli kuitenkin positiivista huomata, että suurin osa oli valmiita käyttämään sähköisiä tiedonkulkuvälineitä, mikä vähentäisi lomatoimiston työmäärä papereiden kanssa. Tällöin jäisi enemmän aikaa

tilallisille, lomittajille sekä esimerkiksi lomien järjestämiselle. Koska yli 60 % vastaajista oli asioinut matkapuhelimen kautta lomatoimiston asioissa, tullaan jatkossakin suurin osa asioista hoitamaan puhelimitse. Yli 38 % vastaajista olisi valmiita käyttämään sähköpostia lomituseroissa, mikä kertoo halusta mukautua uusiin asioihin ja halua oppia käyttämään uutta tekniikkaa. Jopa 26 % oli valmiita käyttämään myös internetiä (esim. Lomitusnetti). Uskonkin, että suurin osa hoitaa asiansa mieluummin kotoa käsin kuin lähtee kiireen keskellä asioimaan lomatoimistossa. Tästä kertoo myös henkilökohtaisen asioinnin vähäisyys lomatoimistoissa, ainoastaan 6 % vastaajista asioi lomatoimistossa viikoittain. Suurin osa näistä vastaajista oli kunnan viranhaltijoita tai lomatoimiston työntekijöitä. Jopa 19 % vastanneista asioi lomatoimistossa puolen vuoden välein. Eniten toimistossa asioidaan johtavan lomittajan kanssa.

Tärkeimmät hoidettavat asiat lomatoimistossa ovat lomapäivien kuten vuosiloman sopiminen johtavan lomittajan kanssa. Suuremmassa yksikössä voisi olla helpoin perustaa enemmän lomituserokkaita, jolloin lomarenkkaan kokouksia olisi 4-5 kertaa vuodessa. Tällöin tilalliset voisivat sopia omat toiveensa lomien suhteen ja lomittajan saatavuus olisi melko taattu. Tällöin tulisi myös säännöllisesti käytyä keskustelua johtavan lomittajan kanssa, vaikka omalla paikkakunnalla ei olisikaan joka päivä lomatoimisto avoinna. Toiseksi eniten lomatoimiston palveluita käyttävät lomittajat, jotka jättävät työvuorolistat, työtunnit tai sairaslomalaput lomatoimistoon. Suuremmassa yksikössä voisi olla toimivampaa ottaa käyttöön mobiilijärjestelmä, jolla kirjataan lomittajien työvuorojen alkaminen ja loppuminen. Tämä vähentää lomittajien tarvetta täyttää tuntilistaa ja toimii samalla vakuutena siitä, että lomittaja on saapunut töihin. Mikäli yhteydenottoa ei kuuluisi, voisi paikalle lähettää mahdollisesti apua tai varalomittajan. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin käyttänyt tai valmiita käyttämään matkapuhelinta. Työajan kirjaaminen ei juuri eroa normaalista puhelinsoitosta tai tekstiviestin lähettämisestä.

Lomituksessa koetaan eniten ongelmia vuosilomien ja sairaslomien suhteen (57 % vastaajista). Tähän ongelmaan tulisi puuttua vakavasti, sillä esimerkiksi sairaslomien pitämättä jättäminen tuntuu uskomattomalle. Maatalousyrittäjää

ei tulisi pakottaa sairaana töihin. Jotta ongelma ratkaistaisiin, tulisi vakituisia lomittajia olla enemmän. Lomittajien ja ennen kaikkea ammattitaitoisten lomittajien puute koetaan tiloilla ongelmana (vastaajista 34 %).

Suureen yksikköön mentäessä tulisi kaikille osapuolille järjestää infotilaisuus, jossa kerrottaisiin yksikön lomituspalveluista ja niiden toimivuudesta myös jatkossa. Koska 37 % vastaajista odottaa suurelta yksiköltä kaaosta tai toimimattomuutta, kertoo se paljon tietämättömyydestä sekä ennakkoluuloista. Vaikka suurempaan yksikköön mentäisiin, ei se tarkoita lomituspalveluiden katoamista. Lomituspalvelut pyritään säilyttämään entisellään ja parantamaan palveluja. 42 % vastaajista haluaa myös edelleen palveluita omassa kunnassaan. Tärkeää olisi siis säilyttää palvelut, vaikkakin kerran viikossa saatavilla. Tällöin niillä, jotka haluavat palvelua kasvokkain, voisivat asioida lomatoimistossa. On edelleen tärkeää, että lomatoimistossa työskentelee tuttu johtava lomittaja tai maataloussihteeri, jolla on hyvä paikallis- ja tilatuntemus (28 % vastaajista).

Kyselyn, kuntavierailuiden ja omien kokemusteni perusteella tärkeintä suuremmassa lomitussyksikössä olisi säilyttää laadukkaat peruspalvelut. Lomittajien saatavuus, lomien järjestely ja niiden pitäminen sekä kunnissa jatkuvat palvelut nousivat tärkeimmiksi asioiksi tutkimuksen perusteella. Uuteen aikakauteen ollaan suurimmalta osin valmiita, kunhan tulevista asioista informoidaan ja ne suunnitellaan huolella yhdessä oman kunnan viranomaisten, lomittajien ja tilallisten kesken. Pelkät virkamiestasolla toteutetut uudistukset eivät välttämättä voi toimia maanjuuritasolla. Päätöksiä tekevät henkilöt eivät välttämättä osaa huomioida kaikkia osapuolia ja nähdä tärkeitä asioita toimivan lomituksen kannalta. Jotta asioita voitaisiin parantaa ja taata koko Pohjoisessa Keski-Suomessa toimivat lomituspalvelut, tulee jokaisen osapuolen ääni tulla kuuluville. Tätä ääntä olen yrittänyt tutkimuksessani tuoda esille ja miettiä alueella toimivia lomitusratkaisuja.

Suurin osa vastaajista (30 %) oli myös sitä mieltä, että lomituspalveluyksikön päätoimipaikan tulisi olla sillä alueella, missä lomituspalveluita on eniten käytetty. Muissa toimipisteissä palveluita voitaisiin tarjota 1-2 kertaa viikossa niin, että johtava lomittaja olisi tavattavissa lomatoimistossa koko päivän. Muut

asiat voitaisiin hoitaa puhelimitse tai sähköpostilla. Aluksi voitaisiin katsoa yksikön toimivuus, minkä jälkeen tehdä mahdolliset muutokset. Kaikki aktiiviset tilat, joissa on paljon lomituksen tarvetta, tulisi saada mukaan lomitusrenkaisiin. Näitä renkaita varten voitaisiin järjestää erityisiä kokouksia, jonne kutsuttaisiin tiettyjen alueiden tilallisia sekä lomittajia ja suunniteltaisiin toimivat lomitusrenkaat. Asianomaisia voisi lähestyä myös puhelimitse tai kirjeellä asian eteenpäin viemiseksi. Jotta palveluiden tason haluttaisiin nousevan, tulisi sen johdossa olla henkilö, jolta löytyy aitoa kiinnostusta asioiden kehittämiseen. Myös tilallisten omalla aktiivisuudella voidaan lomituspalveluita kehittää jatkossa huomattavasti. Monista kyselyn vastauksista huokuu läpi aito kiinnostus ja halu olla mukana toiminnassa.

Kyselytutkimuksen vastausten perusteella voidaan osoittaa seuraavat toimivan lomituksen tunnusmerkit, jotka myös suurempien lomituspalveluyksiköiden kohdalla tulisi toteutua:

lomittajan saatavuus paikalle

lomittajan saatavuus myös äkillisiin sairastapauksiin, ei pelkät ennalta sovitut lomat

lomittajan ammattitaito ja ahkeruus tilalla

lomittajan ja maatilayrittäjän mutkaton yhteistyö

lomatoimiston, lomittajan ja maatilayrittäjien välinen toimiva yhteistyö

lomatoimiston hyvät palvelut ja asiakaslähtöisyys

inhimilliset työmatkat ja työajat lomittajille

lomarenkaiden säilyttäminen

tilojen välinen mahdollinen yhteistyö

maksullisen lomituksen jatkuvuus myös tulevaisuudessa

Lomittajan kannalta tärkeitä asioita:

yhteistyö lomatoimiston kanssa mutkatonta

inhimilliset työmatkat ja työajat

yhteistyö tilallisten kanssa

ystävälliset työnantajat

lomatoimiston palvelut jatkossakin lähellä

matkakulukorvausten säilyminen ennallaan, ei korvausta vain yhteen suuntaan

lomarenkaiden säilyminen

mahdollisuus lomittaa samoilla tutuilla tiloilla (työn uudelleen opettelu vähenee)

internet palveluiden saatavuus ja helppo käyttö

lisäksi mobiilin käyttö, vähentää paperisotaa ja tuo turvaa lomittajalle

Maatilayrittäjien kannalta tärkeitä asioita:

mahdollisuus pitää lomat ja sairauslomat (työssä jaksaminen)

aikaa opastaa lomittaja työhön

mahdollisuus pitää samoja lomittajia tiloilla (työnteko tehostuu)

rengaslomituksen säilyminen

yhteistyö muiden tilojen kanssa säilyy tai lisääntyy

maksullisen lomituksen saatavuus jatkossakin

ystävällinen ja toimiva palvelu lomatoimistoissa

mahdollisuus asioida lomatoimistossa omassa kunnassa

internet palveluiden saatavuus ja helppo käyttö

mahdollisuus myös vanhaan asiointitapaan ja asiat paperille – järjestelmään.

Jälkeenpäin mietittynä olisin voinut rajata aiheeni paremmin ja keskittyä vain esimerkiksi paremmin kyselytutkimukseen. Työ teetti paljon enemmän aikaa ja vaivaa kuin olin alussa kuvitellut. Kuntavierailut ja luennot seminaarissa olivat haastavia. Toisaalta sain tavata paljon uusia ihmisiä ja kuulla paljon uusia näkökulmia asian suhteen.

Huomasin myös, että lomitukseen liittyvää materiaalia oli todella vähän. Enimmäkseen aiheesta kirjoitetaan lehdissä ja mediassa yleensä, mutta kirjallisuutta ei juuri löytynyt. Tiedon jouduin siis suurimmaksi osaksi kyselemään asian omaisilta sekä internetistä etsimällä. Olin myös paljon yhteydessä Melan kanssa, josta sain paljon tietoa joita he olivat käyttäneet erilaisissa seminaareissa ja tilaisuuksissa.

LÄHTEET

www.mela.fi

Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela